

یادداشت‌های قرآنی

دکتر فریدون سیامک‌نژاد

که خداوند همان کسی است که کتاب آسمانی را به حق نازل کرده و هم چنین میزان را مشخص کرده است.

به این ترتیب، خداوند کتابی بر پیامبر اسلام (ص) نازل کرده است، که هم حق است و هم میزان ارزیابی ارزش‌ها است. به گونه‌ای که دقت در محتوای این کتاب، از معارف و عقایدش گرفته تا طرق استدلال منطقی آن و از قوانین اجتماعی‌اش گرفته، تا برنامه‌هایی که برای تهذیب نفوس و تکامل انسان‌ها ریخته، دلیل حقانیت آن است. این محتوای عالی با این عمق و عظمت، آن هم از یک فرد امّی و درس نخوانده، که از عقب افتاده‌ترین محیط‌ها برخاسته، خود دلیلی بر عظمت پروردگار و وجود عالم ماوراءطبیعت و دلیلی بر حقانیت آورنده آن است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ (آیه ۱۷ سوره شوری)

خداوند کسی است که کتاب را به حق نازل کرد و میزان (سنجش حق و باطل و خبر قیامت) را نیز. تو چه می‌دانی؟ شاید ساعت (قیام قیامت) نزدیک باشد!

یادآوری

اثبات توحید و معاد از جمله مسائلی است که به کرات در قرآن مجید آورده شده است. از این رو، در آیه فوق، به یکی از دلایل توحید و قدرت پروردگار، که در عین حال، متضمن اثبات نبوت است، در مقابل احتجاج کنندگان بی‌منطق پرداخته و چنین می‌گوید

که روزی به حساب و کتاب همه انسان‌ها رسیدگی خواهد شد. از این رو، به این نتیجه می‌رسیم که اعتقاد به معاد، عاملی باز دارنده از گناه و فساد است.

البته، اگر مشاهده می‌کنیم که کسانی علیرغم اعتقاد به توحید و معاد، باز هم دست به هر کار خلاف و ناشایست و غیرشرعی می‌زنند، باید در اعتقاد آن‌ها شک کنیم! چرا که ایمان زبانی، بدون ایمان واقعی و قلبی، چیزی جز ریا و تزویر نبوده و نخواهد بود. از این رو، آیه فوق به موضع‌گیری کفار و مؤمنان در برابر قیامت پرداخته و چنین می‌گوید که آن‌ها که به قیامت ایمان ندارند، در باره آن شتاب می‌کنند و می‌گویند این قیامت کی خواهد آمد؟

آن‌ها هرگز به خاطر عشق به قیامت و رسیدن به لقای محبوب، این سخن را نمی‌گویند، بلکه از روی استهزاء و مسخره و انکار، چنین تقاضایی دارند! در صورتی که اگر می‌دانستند قیامت بر سر آن‌ها چه می‌آورد، هرگز چنین تقاضایی نداشتند.

ولی آن‌ها که ایمان آورده‌اند، پیوسته با خوف و هراس مراقب آن هستند و می‌دانند که رستاخیز حق است و خواهد آمد.

البته، همان‌گونه که قرآن مجید به دفعات به آن اشاره کرده است، لحظه قیام قیامت بر همه پوشیده است. حتی پیامبران مرسل و فرشتگان مقرب خدا نیز از آن خبر ندارند. این مسأله به دلیل آن است که هم وسیله تربیت مداوم برای مؤمنان بوده و هم

بنابراین، باید گفته شود که نزول قرآن و خصوصیات آن، پاسخی هم برای مشرکان و هم برای اهل کتاب می‌باشد.

از آن‌جا که نتیجه همه این مسایل، مخصوصاً بروز و ظهور کامل حق و عدالت و میزان در قیامت است، در پایان آیه چنین می‌گوید که تو چه می‌دانی، شاید ساعت، یعنی قیام رستاخیز نزدیک باشد.

همان قیامتی که وقتی بر پا شود، همه افراد در دادگاه عدلش حضور می‌یابند و در برابر میزان سنجشی که حتی به اندازه سنگینی یک دانه خردل و کوچک‌تر از آن را دقیقاً می‌سنجد، قرار می‌گیرند (دوشنبه ۹۹/۱۰/۸).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ
آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ
الْأَنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ
بَعِيدٍ (آیه ۱۸ سوره شوری)

کسانی که به قیامت ایمان ندارند، در باره آن شتاب می‌کنند، ولی آن‌ها که ایمان آورده‌اند، پیوسته از آن هراسان هستند و می‌دانند که آن حق است. آگاه باشید کسانی که در قیامت تردید می‌کنند، در گمراهی عمیقی هستند.

یادآوری

ایمان به رستاخیز و روز قیامت باعث می‌شود که انسان همیشه و در همه حال، مراقب اعمال خودش بوده، در نظر داشته باشد

البته، منظور این نیست که گروهی از روزی او محروم هستند، بلکه منظور توسعه روزی در باره هر کس که بخواند می‌باشد. این به معنی آن است که در آیه ۲۶ سوره رعد می‌فرماید که خداوند روزی را بر هر کس بخواند وسیع و برای هر کس بخواند تنگ می‌سازد.

در پایان آیه نیز چنین می‌فرماید که او قوی و شکست‌ناپذیر است. اگر وعده روزی و لطف به بندگان می‌دهد، قادر بر انجام این امر می‌باشد و به همین دلیل است که هرگز در وعده‌های او تخلف نیست.

به هر حال، در آیه فوق به چهار وصف از اوصاف پروردگار اشاره شده، که بهترین دلیل بر مقام ربوبیت است، چرا که مالک و مدبر، باید واجد این صفات باشد (چهارشنبه ۹۹/۱۰/۱۰).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِى حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِى الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ (آیه ۲۰ سوره شوری)

کسی که زراعت آخرت را بخواند، به کشت او برکت و افزایش می‌دهیم و بر محصولش می‌افزاییم و کسی که فقط کشت دنیا را بطلبد، کمی از آن به او می‌دهیم، اما در آخرت هیچ بهره‌ای ندارد.

یادآوری

می‌گویند انسان‌ها به دنبال هر چیزی باشند به آن خواهند رسید. اگر دنبال مال و

آزمون و اتمام حجتی برای منکران باشد، ولی باید در نظر داشته باشیم که اصل وقوع آن، جای تردید نیست (سه‌شنبه ۹۹/۱۰/۹).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ (آیه ۱۹ سوره شوری)

خداوند نسبت به بندگانش لطف (و آگاهی) دارد. هر کس را بخواند روزی می‌دهد و او قوی و شکست‌ناپذیر است.

یادآوری

همان‌گونه که ملاحظه فرمودید، در آیات قبل، بحثی از عذاب شدید خداوند به میان آمد و نیز تقاضایی از ناحیه منکران معاد مطرح شده بود که چرا قیامت زودتر بر پا نمی‌شود؟

از این رو، در آیه فوق، برای آمیختن قهر با لطف خداوند و برای پاسخ‌گویی به شتاب کردن بی‌معنی منکران معاد، چنین می‌فرماید که خداوند نسبت به بندگانش لطیف است و دارای لطف و مرحمت می‌باشد. اگر در یک جا تهدید به عذاب شدید می‌کند، در جای دیگر وعده لطف می‌دهد، آن هم لطفی نامحدود و گسترده، که نشانه بزرگی و عظمت کبریایی‌اش می‌باشد، حتی اگر در مجازات جاهلان مغرور نیز تعجیل نمی‌کند، آن هم از لطف او است.

سپس، یکی از مظاهر بزرگ لطف عمیقش را که روزی گسترده او است مطرح کرده و چنین می‌گوید که هر کس را بخواند روزی می‌دهد.

آن ظلم و بی‌عدالتی حتماً در چشم خودمان خواهد نشست! البته، باید در نظر داشته باشیم که شلاق روزگار در برابر خطاهای ما، دیر و زود دارد ولی قطعاً سوخت و سوز نخواهد داشت (پنج‌شنبه ۹۹/۱۰/۱۱)!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ
وَلَكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ
بَصِيرٌ (آیه ۲۷ سوره شوری)

هرگاه خداوند روزی را برای بندگانش وسعت بخشید، در زمین طغیان و ستم می‌کنند. از این رو، به مقداری که می‌خواهد (و مصلحت می‌داند) نازل می‌کند، که نسبت به بندگانش آگاه و بینا است.

یادآوری

راجع به کم‌ظرفیت بودن انسان، قرآن مجید به کرات سخن گفته و عنوان نموده که اگر بیش از ظرفیت نوع بشر به او روزی داده شود و نعمت‌های الهی برای وی فراهم گردد، دست به طغیان و ستمگری خواهد زد. از این رو، آیه فوق به این مسأله اشاره داشته و چنین می‌فرماید که هرگاه خداوند روزی را برای بندگان خود وسعت بخشید، در زمین طغیان و ستم می‌کند. از این رو، به مقداری که می‌خواهد و مصلحت می‌داند نازل می‌کند، که نسبت به بندگانش، آگاه و بینا است. واقعیت مسأله این است که خداوند تبارک و تعالی، پیمانه و ظرفیت وجودی هر کس را

مطاع دنیا باشند، به آن‌ها براساس اراده خداوند داده خواهد شد. چنانچه به دنبال آخرت و بهره‌های دایمی آن در روز رستاخیز باشند، خداوند به آن‌ها نیز براساس لطف و کرم خودش خواهد داد.

از این رو، در آیه فوق با یک تشبیه لطیف، مردم جهان را در برابر روزی‌های پروردگار و چگونگی استفاده از آن، به کشاورزانی تشبیه می‌کند که گروهی برای آخرت کشت می‌کنند و گروهی برای دنیا و نتیجه هر یک از این دو زراعت را مشخص می‌کند و چنین می‌فرماید که کسی که زراعت آخرت را طالب باشد، به او برکت می‌دهیم و بر محصولش می‌افزاییم. آن‌ها هم که فقط برای دنیا کشت کنند و تلاش و کوشش ایشان برای بهره‌گیری از این متاع زودگذر و فانی باشد، تنها کمی از آن چه را می‌طلبند به آن‌ها می‌دهیم، اما در آخرت هیچ نصیب و بهره‌ای نخواهند داشت.

همان‌گونه که بارها شنیده ایم، در بین علما مشهور است که دنیا مزرعه آخرت است. یعنی هر چه در این دنیا بکاریم، در آخرت درو خواهیم کرد. البته، انسان ثمره کارهای خوب و بد خود را، در همین دنیا نیز خواهد دید.

اگر در جایی پای خود را کج بگذاریم، حتماً نتیجه این کجی را خواهیم دید! اگر برای افراد چاله‌ای بکنیم، پای خودمان نیز در آن چاله خواهد رفت! اگر ظلمی مرتکب شویم و حقی از کسی پایمال نماییم، قطعاً دود

در تفسیری نیز از ابن عباس در مورد این آیه می‌خوانیم که منظور از "بغی" در این جا، ظلم و ستم و طغیان نیست، بلکه بغی به معنی طلب است. یعنی اگر خداوند روزی را برای بندگانش گسترده سازد، باز طلب بیش‌تر می‌کنند و هرگز سیر نخواهند شد! از خداوند می‌خواهیم که به ما توفیق دهد تا افراد با ظرفیتی باشیم. از درگاهش مسألت می‌نماییم که مصلحان و رهبران جامعه را طوری هدایت فرماید که در گفتار و کردار خویش، مروج دوری از ظلم و بی‌عدالتی بوده، اجتماع و مردم را به تقوای الهی، تشویق و ترغیب نمایند (جمعه ۹۹/۱۰/۱۲).

ایام‌تان به کام، عاقبت‌تان ختم به خیر.
التماس دعا.

می‌داند و طبق مصلحت او به وی روزی می‌دهد. نه چندان می‌دهد که طغیان کنند و نه چندان که از فقر، فریادشان بلند شود. شبیه این معنی در آیات ۶ و ۷ سوره علق آمده است که می‌فرماید: انسان طغیان می‌کند، هرگاه احساس بی‌نیازی و غنی نماید. به راستی که چنین است. مطالعه در حال انسان‌ها، گواه صادق این واقعیت می‌باشد، که وقتی دنیا به آن‌ها روی می‌آورد و صاحب زندگی مرفه می‌شوند و مسیر حوادث بر وفق مراد آن‌ها است، دیگر خدا را بنده نیستند. به سرعت از او فاصله می‌گیرند، در دریای شهوات غرق می‌شوند و آن چه ناگفتنی است، آن می‌کنند و هرگونه ظلم و ستم و فساد را در زمین گسترش می‌دهند.